

LIETUVOS RESPUBLIKOS SAUGOMŲ GYVŪNŲ, AUGALŲ, GRYBŲ RŪŠIŲ IR BENDRIJŲ ĮSTATYMAS

1997 m. lapkričio 6 d. Nr. VIII-499
Vilnius

I SKYRIUS BENDROSIOS NUOSTATOS

1 straipsnis. Pagrindinės šio įstatymo sąvokos

1. **Saugomos rūšys ir bendrijos** – Lietuvos Respublikos teritorijoje, jos kontinentiniame šelfe ir Lietuvos Respublikos ekonominėje zonoje Baltijos jūroje natūraliai augančių (besiveisiančių) gyvūnų, augalų ir grybų rūšys, jų bendrijos, kurių skaičius mažėja ir kurioms gresia išnykimas; tai rūšys ir bendrijos, kurios šio Įstatymo nustatyta tvarka yra įrašytos į Lietuvos raudonąją knygą. Rūšis apima ir žemesnio rango taksonominius vienetus – porūšį, atmainą, formą.

2. **Augavietė (buveinė)** – vieno ar kito organizmo, populiacijos ar bendrijos natūrali gyvavimo vieta.

3. **Radvietė** – vieta, plotas, teritorija, kur randami (stebimi) saugomų rūšių individai ar bendrijos.

4. **Introdukcija** – Lietuvos gamtai svetimos gyvūnų, augalų ar grybų rūšies įvežimas į Lietuvą ir išplitinimas turint tikslą įkurdinti gamtoje.

5. **Reintrodukcija** – gyvūnų, augalų ar grybų rūšies, kuri Lietuvoje yra išnykusį, pakartotinis įvežimas į Lietuvą ir išplitinimas turint tikslą ją vėl įkurdinti gamtoje.

2 straipsnis. Įstatymo paskirtis

Įstatymas nustato ir reguliuoja juridinių ir fizinių asmenų santykius, susijusius su saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių bei bendrijų ir jų radviečių bei augaviečių (buveinių) apsauga, pagrindinius šių rūšių ir bendrijų saugojimo ir gausinimo reikalavimus.

3 straipsnis. Saugomų rūšių ir bendrijų apsaugos principai

1. Saugomų rūšių ir bendrijų apsauga organizuojama laikantis šių pagrindinių principų:

1) absoliučios apsaugos – kai saugomi visi rūšies individai (jų populiacijos) ir visos radvietės ir augavietės (buveinės);

2) reprezentatyvios apsaugos – kai saugomos labiausiai rūšį ar bendriją reprezentuojančios radvietės ir augavietės (buveinės);

3) teritorinės apsaugos – kai saugomi individai, rūšys (populiacijos), bendrijos bei jų radvietės ir augavietės (buveinės) saugomose teritorijose, įsteigtose Saugomų teritorijų įstatymo nustatyta tvarka.

2. Rečiausioms bei sparčiausiai nykstančioms rūšims ir bendrijoms saugoti gali būti sudaromos apsaugos ar atkūrimo specialios programos (projektai), kurias tvirtina aplinkos apsaugos ministras.

II SKYRIUS LIETUVOS RAUDONOJI KNYGA

4 straipsnis. Lietuvos raudonoji knyga

1. Lietuvos raudonoji knyga – retų ir nykstančių gyvūnų, augalų ir grybų rūšių bei bendrijų, kurias šis įstatymas skelbia saugomomis, sąrašas, taip pat informacija apie šių rūšių ir bendrijų

retumą, joms gresiantį išnykimo pavojų, rūšių ir jų populiacijų, bendrijų radviečių ir augaviečių (buveinių) būklę Lietuvoje ir priemonės joms išsaugoti.

2. Lietuvos raudonosios knygos sąrašą sudaro, tvarko ir tikslina, taip pat jos leidybą organizuoja Aplinkos apsaugos ministerija.

3. Lietuvos raudonosios knygos sąrašas prireikus tikslinamas. Lietuvos raudonoji knyga leidžiama ne rečiau kaip kas 10 metų.

4. Lietuvos raudonosios knygos komisijos reglamentą ir Lietuvos raudonosios knygos sąrašą tvirtina Aplinkos apsaugos ministerija.

5 straipsnis. Saugomų rūšių ir bendrijų išskyrimo kriterijai, apsaugos priemonių diferenciacija

1. Priskiriant rūšis ar bendrijas prie saugomųjų, atsižvelgiama į žinomų jų radviečių skaičių, rūšies ar bendrijos gausumą ir jo kitimą, rūšies ar bendrijos išplitimą Lietuvoje ir Lietuvos geografinę padėtį pagal rūšies ar bendrijos arealą.

2. Pagal rūšies ar bendrijos retumą bei išnykimo pavojaus grėsmę gyvūnų, augalų ir grybų rūšys bei bendrijos Lietuvos raudonosios knygos sąrašė grupuojamos į kategorijas, kurių apsaugai numatomos tam tikros diferencijuotos priemonės.

3. Konkrečius kriterijus saugomoms rūšims ir bendrijoms išskirti, taip pat rūšių ir bendrijų grupavimo į kategorijas principus parengia, sugrupuoja į kategorijas ir numato diferencijuotas apsaugos priemones Lietuvos raudonosios knygos komisija, o tvirtina Aplinkos apsaugos ministerija.

6 straipsnis. Saugomų rūšių ir bendrijų radviečių valstybinis registras, informacijos kaupimas

1. Pirminė informacija apie retas ir nykstančias rūšis bei bendrijas (radvietes, gausumą ir jo kitimą, populiacijų būklę, bendrijų sudėtį ir kt.) kaupiama ir duomenų bazės sudaromos šias sritis koordinuojančiose mokslo institucijose.

2. Apibendrinti duomenys apie saugomas rūšis bei bendrijas laikomi Saugomų rūšių ir bendrijų radviečių valstybiniame registre, kurį tvarko Aplinkos apsaugos ministerija.

7 straipsnis. Informacijos apie saugomas rūšis ir bendrijas teikimas

Valstybinio registro tvarkytojas užtikrina informacijos apie saugomas rūšis ir bendrijas viešumą, jeigu tai neprieštarauja aplinkosaugos reikalavimams.

III SKYRIUS

SAUGOMŲ RŪŠIŲ IR BENDRIJŲ APSAUGOS REGLAMENTAVIMAS IR KONTROLĖ

8 straipsnis. Juridinių ir fizinių asmenų pareigos siekiant užtikrinti saugomų rūšių ir bendrijų apsaugą

Juridiniai ir fiziniai asmenys, kurių teritorijose, priklausančiose jiems nuosavybės teise, yra saugomų rūšių bei bendrijų radviečių ir augaviečių (buveinių), privalo griežtai laikytis šių reikalavimų:

- 1) išsaugoti palankias saugomų rūšių ir bendrijų gyvavimo sąlygas;
- 2) garantuoti saugomų rūšių ir bendrijų apsaugą, jų radviečių reikiamą priežiūrą;
- 3) užtikrinti, kad saugomas objektas būtų prieinamas naudoti mokslinio tyrimo, švietimo ir kitiems su šio objekto tyrimu bei apsauga susijusiems tikslams. Fizinis asmuo, kurio teritorijoje, priklausančioje jam nuosavybės teise, yra saugomų rūšių populiacijų bei bendrijų radviečių, turi teisę reikalauti iš Vyriausybės nustatyta tvarka ir sąlygomis kompensuoti jam dėl ūkinės veiklos apribojimų padarytus nuostolius.

9 straipsnis. Saugomų rūšių ir bendrijų radviečių saugojimo reikalavimai

1. Saugomų rūšių ir bendrijų radvietės saugomos jas tinkamai prižiūrint, tvarkant bei naudojant. Saugomų rūšių ir bendrijų radviečių priežiūra turi garantuoti saugomų rūšių ir bendrijų būklės stabilumą.

2. Saugomų rūšių ir bendrijų radvietėms taikomi šie apsaugos ir naudojimo režimai:

- 1) rezervatų – ūkinė veikla draudžiama;
- 2) riboto naudojimo – leidžiama ribota ūkinė veikla.

3. Konkretūs saugomų rūšių ir bendrijų radviečių saugojimo reikalavimai nustatomi jų apsaugos reglamente.

10 straipsnis. Saugomų rūšių ir bendrijų radvietės apsaugos reglamentas

1. Saugomų rūšių ir bendrijų radvietės apsaugos reglamentas yra šios radvietės priežiūros, tvarkymo, naudojimo bei apsaugos sąlygų nustatymo pagrindinis dokumentas. Apsaugos reglamente taip pat nurodomi svarbiausi radvietės apskaitos duomenys: jos gamtinė charakteristika, teritorijos ribos, saugomos rūšies (bendrijos) būklės įvertinimas ir kt.

2. Saugomų rūšių ir bendrijų radvietės apsaugos reglamentą parengia Aplinkos apsaugos ministerijos įgalioti pareigūnai dalyvaujant žemės (miško) savininkui ar naudotojo atstovui. Reglamentą tvirtina Aplinkos apsaugos ministerija.

3. Patvirtinami kiekvienos į valstybės registrą įrašytos saugomų rūšių ir bendrijų radvietės apsaugos reglamento trys egzemplioriai. Pirmasis egzempliorius įteikiamas radvietės savininkui (naudotojui), antrasis – apskrities viršininko administracijai, o trečiasis saugomas Aplinkos apsaugos ministerijoje. Pirmiausia sudaromi rečiausių ir sparčiausiai nykstančių rūšių ir bendrijų radviečių, kurių nėra saugomose teritorijose, apsaugos reglamentai.

4. Saugomų rūšių ir bendrijų radviečių savininkai (naudotojai) privalo laikytis apsaugos reglamento reikalavimų.

11 straipsnis. Saugomų teritorijų steigimas saugomoms rūšims ir bendrijoms išsaugoti

Saugomoms rūšims ir bendrijoms, jų radvietėms ir augavietėms (buveinėms) išsaugoti pagal Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymą steigiamos saugomos teritorijos.

12 straipsnis. Saugomų rūšių ir bendrijų apsaugos priemonės teritorinio bei ūkinės veiklos planavimo dokumentuose

Rengiamuose Lietuvos Respublikos, jos regionų ar vietovių teritorinio planavimo dokumentuose (kraštotvarkos, miškotvarkos, žemėtvarkos projektuose), taip pat ūkinės veiklos planavimo dokumentuose, jeigu planuojamose teritorijose yra saugomų rūšių ir bendrijų radviečių, turi būti numatytos šių radviečių išsaugojimo priemonės.

13 straipsnis. Objektų, priklausančių saugomoms rūšims ir bendrijoms, įsigijimo mokslo, mokymo, kolekcijų papildymo bei kitiems tikslams tvarka

1. Valstybė garantuoja galimybę naudoti saugomų rūšių gyvūnus, augalus ir grybus mokslo, mokymo bei švietimo tikslams.

2. Saugomų rūšių gyvūnų, augalų ir grybų įsigijimo ar naudojimo mokslo, mokymo ir švietimo reikmėms bei muziejų kolekcijoms papildyti tvarką nustato Aplinkos apsaugos ministerija.

14 straipsnis. Introdukcija, reintrodukcija, saugomų rūšių ir bendrijų perkėlimas, išvežimas, komerciniai sandoriai

1. Anksčiau Lietuvoje natūraliai gyvenusias (augusias) ir išnykusias rūšis reintrodukuoti, naujas rūšis introdukuoti leidžiama tik atvejais, jei tai nekelia pavojaus ekosistemų stabilumui, rūšių ir bendrijų saugumui.

2. Savavališkas retų ir nykstančių rūšių gyvūnų, augalų ir grybų bei jų bendrijų perkėlimas iš vienos vietos į kitą Lietuvos Respublikos teritorijoje, taip pat jų išvežimas iš Lietuvos draudžiamas.

3. Naujų rūšių introdukcijos, išnykusių rūšių reintrodukcijos, taip pat saugomų rūšių ir bendrijų perkėlimo iš vienos vietos į kitą bei išvežimo iš Lietuvos tvarką nustato ir kontroliuoja Aplinkos apsaugos ministerija.

4. Prekyba saugomų rūšių objektais ir komerciniai sandoriai, susiję su šių objektų naudojimu, yra draudžiami.

15 straipsnis. Priemonių saugomų rūšių ir bendrijų apsaugai užtikrinti finansavimas

1. Saugomų rūšių ir bendrijų radviečių saugojimo ir priežiūros darbai atliekami žemės (miško) savininkų (naudotojų) lėšomis. Iš valstybės biudžeto finansuojami:

1) saugomų rūšių ir bendrijų mokslinio tyrimo, radviečių inventorizavimo, duomenų bazių ir valstybinio registro sudarymo bei tvarkymo, Lietuvos raudonosios knygos sudarymo ir leidimo, projektų radvietėms tvarkyti ir išsaugoti rengimo bei įgyvendinimo ir kiti specialūs darbai; žemės (miško) savininkų (naudotojų) patirtų nuostolių, susijusių su saugomų rūšių ir bendrijų apsaugos organizavimu, kompensavimas;

2) valstybei priklausančių radviečių priežiūros ir saugojimo darbai.

2. Aplinkos apsaugos ministerija iš valstybės biudžeto jai skirtų lėšų gali finansuoti darbus atskirų radviečių sunaikinimo pavojui pašalinti, taip pat ypatingą mokslinę vertę turinčių radviečių priežiūros bei saugojimo darbus.

3. Saugomų rūšių ir bendrijų radviečių išsaugojimą finansuoti galima ir iš kitų šaltinių.

IV SKYRIUS

ĮSTATYMO VYKDYMO KONTROLĖ IR ATSAKOMYBĖ UŽ JO PAŽEIDIMUS

16 straipsnis. Saugomų rūšių ir bendrijų apsaugos valstybės kontrolė

Saugomų rūšių ir bendrijų apsaugos valstybės kontrolę vykdo Aplinkos apsaugos ministerija.

17 straipsnis. Teisinė atsakomybė

Šio įstatymo reikalavimus pažeidę juridiniai ir fiziniai asmenys atsako pagal Lietuvos Respublikoje galiojančius įstatymus.

18 straipsnis. Žalos, padarytos naikinant ar žalojant saugomas rūšis ir bendrijas bei jų radvietes ar augavietes (buveines), apskaičiavimas ir atlyginimas

1. Saugomas rūšis ir bendrijas bei jų radvietes ar augavietes (buveines) naikinti ar gadinti draudžiama. Kaltininkas, neteisėta veika padaręs žalos saugomam objektui, privalo atlyginti visus nuostolius ir, esant galimybei, atkurti objekto būklę.

2. Nuostolių skaičiavimo metodikas ir tarifus nuostolių dydžiui apskaičiuoti tvirtina Vyriausybė Aplinkos apsaugos ministerijos teikimu.

19 straipsnis. Ginčų dėl saugomų rūšių ir bendrijų apsaugos nagrinėjimo tvarka

1. Ginčus dėl saugomų rūšių ir bendrijų apsaugos Lietuvos Respublikoje nagrinėja teismai įstatymų nustatyta tvarka.

2. Lietuvos Respublikos ir užsienio valstybių juridinių asmenų ginčai sprendžiami Lietuvos Respublikoje galiojančių įstatymų nustatyta tvarka, jeigu Lietuvos Respublikos tarptautinėse sutartyse ir susitarimuose nenumatyta kita šių ginčų nagrinėjimo ir sprendimo tvarka.

V SKYRIUS

TARPTAUTINĖS SUTARTYS IR SUSITARIMAI

20 straipsnis. Tarptautinės sutartys, reglamentuojančios saugomų rūšių ir bendrijų apsaugą

1. Saugomų rūšių ir bendrijų apsaugos reikalavimai turi atitikti ratifikuotas Lietuvos Respublikos tarptautines sutartis retų ir nykstančių rūšių bei bendrijų apsaugos klausimais.
2. Lietuvos Respublikos tarptautinėse sutartyse įtvirtinamos taisyklės retų ir nykstančių rūšių bei bendrijų apsaugos klausimais turi atitikti Lietuvos Respublikoje nustatytą šių klausimų sprendimo tvarką.

Skelbiu šį Lietuvos Respublikos Seimo priimtą įstatymą.

RESPUBLIKOS PREZIDENTAS

ALGIRDAS BRAZAUSKAS